

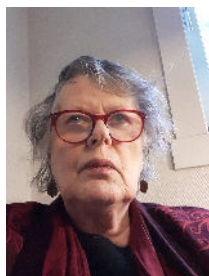

ORD OM MANGT

REFLEKSJONER – MAI 2025

Juni 17, 2025

Last ned som PDF

Christine Rosenqvist

crosenqv@me.com

Annen påskedag i år døde pave Frans, etter å ha hatt en samtale med USA's visepresident JD Vance kvelden i forveien. Paven, en eldre herre, hadde vært sykemeld i en tid før dødsfallet, og det er ingenting som tyder på at visitten fra Vance hadde noe med dødsfallet å gjøre.

Etter en sømmelig sørgetid og noen dagers konklave ble en ny pave valgt. For første gang ble det valgt en person med usansk bakgrunn. Han kom fra Chicago og han har også erfaringer fra sitt virke i Peru, og er statsborger også dér. Han tok navnet Leo den XIV.

Man tør gå ut fra at en pave kjenner til Matteusevangeliet, og til Bergprekenens ord. At han i tillegg skulle ha erfaringer med Paulo Freires frigjørende pedagogikk, anser jeg som svært sannsynlig. Oppmerksomheten rundt behovet for en ny pave var overaskende stor i vårt protestantiske land, men med økt innvandring, og den stadig nærmere tilknytning nyhetsmedia har fått til den store verden, er det vel ikke så veldig rart.

Vi lærte at paven var åndelig overhode for ca 1, 4 milliarder mennesker. Det er mange! Da får vi gå ut fra at det å velge en pave også er en ansvarsfull gjerning. Det er altså han som fastslår forskjellen på rett og galt, for de som måttet være i tvil av de som definerer seg selv som troende i hans kirke.

Jeg tilhører ikke de grupper av befolkningen som overlater til andre å avgjøre slike saker. Det er mitt ansvar. Men jeg kan jo godt forstå behovet for å ha noen å utveksle tanker med, før man avgjør et moralsk spørsmål. Og i dager som disse vi lever i nå, er det ikke mangel på overflod av etisk pirrende spørsmål. Vi kan ikke overse dem. Ikke om vi vil påberope oss vett. En god pave kan være nyttig.

En bok jeg leste i min ungdom, og som jeg ikke kan glemme, er:

«Vår forakt for svakhet – en analyse av av nazismens normer og vurderinger»

https://www.bokkilden.no/pedagogikk/vaar-forakt-for-svakhet-harald-ofstad/produkt.do?produktId=75388&srsId=AfmBOopMiMNYSGKc87s8-AouOE05a1x8wvYuexW6nhYSkoLMoZ__fTs6

Den ble først utgitt i 1971, så igjen i 1991. Den er ute av trykk nå, og ikke til å få kjøpt lenger, etter hva jeg har forstått. Jeg søkte hjelp hos mitt lokale bibliotek, og der fant de ett eksemplar de hadde oversikt over. Det befant seg på Nasjonalbibliotekets depotbibliotek, og etter noen dager hadde jeg den. Den finnes også i digitalisert utgave, men når det gjelder lesing er jeg litt reaksjonær av meg.

Jeg synes tittelen på denne boken er så selvforklarende at jeg ikke finner det formålstjenlig å gå nærmere inn på dens detaljer. Jeg vil forholde meg til begrepet «vår forakt for svakhet».

Harald Ofstad tar utgangspunkt i den tyske nazismen. Hans analyser bygger på Hitlers «Mein Kampf». Nå, drøye femti år etter første utgaven, savner jeg en generalisering av den forakt for svakhet som Ofstad synliggjør. I min ungdom tenkte jeg ikke over dette. Det var historie, mente jeg da, og jeg kunne ikke forestille meg at akkurat dette ville gjenta seg. Slikt ville aldri skje igjen! Så feil jeg tok.

Det er mulig Ofstad selv begynte å se disse manglene, for i de avsluttende kapitler, som kan være utarbeidet til 1991-utgaven (jeg kan ikke huske at jeg leste dette den gangen jeg først ble kjent med boka, på 70-tallet, eller kanskje jeg ikke merket meg den advarslen?) vedkjenner han at den tyske nazismen **ikke** er spesifikk tysk, men finnes alle steder, til alle tider (side 188). Med tysk nazisme som eksempel, peker han på hvordan forakten for svakhet, og troen på å tilhøre en elite, kan forefinnes også under andre regimer.

Forakten for svakhet kan vi kjenne igjen i f. eks. diverse «presidentordre» som kommer fra USA i den senere tid. Vi ser den her til lands i omtaler av «trygdemisbrukere» og «navene», i karakteristika av personer som trenger ekstra hjelp og støtte i vårt samfunn. Nazismens forakt for svakhet var en forakt for tapere, og en tro på at en selv tilhørte den vinnende «rase» eller gruppering. Innenriks kan vi gjenkjenne denne forakten i diverse politiske partiers beskrivelse av hvilke oppgaver som de mener hemmer velferdssamfunnet, hvilke oppgaver som bør prioriteres, og hvilke personer som bør straffes og på hvilken måte.

Det må advares mot det å tolerere slike normer og vurderinger, mener jeg, og jeg skammer meg over hvor ofte jeg har blitt sittende taus, med mitt strikketøy, og lyttet til mine bordfellers nedvurderende omtaler av flyktninger og «utlendinger». Jeg skammer meg virkelig. Det er noe inni meg som revolterer.

Immanuel Kant skal ha sagt det slik:

«To ting fyller mitt sinn med stadig større undring og ærefrykt jo oftere og jo grundigere jeg tenker over dem: stjernehimmelen over meg og den moralske lov inni meg.»

Det er denne moralloven inni meg jeg kjenner blir plaget, frustrert og utsatt for trusler hver dag når jeg ser nyhetene; – om barn som sulter mens vognlaster med nødvendigheter blir holdt tilbake, om studenter som blir evakuert fra sine universitetsopphold fordi de har forsøkt å tale høyt om hva de opplever som urett i verden. osv osv osv. Dere skjønner nok hva jeg tenker på.

Dersom et erfaringsområde skal kunne fungere og bli forstått, trenger vi et felles språk for disse erfaringene. Vi må lære å beherske våre språkverktøy slik at de også kan brukes innen etisk følsomme felt. Her ser jeg en mangel i de deler av samfunnet som berører meg til daglig. Å

kunne snakke om vår forakt for svakhet som et moralsk dilemma, blir ikke tatt i mot med velkomst. Det er ikke slikt man snakker om, for «nå skal vi ha det hyggelig»!

Øverland ropte det ut, i 1936.

**Du må ikke sitte trygt i ditt hjem
og si: Det er sørgelig, stakkars dem!
Du må ikke tåle så inderlig vel
den urett som ikke rammer dig selv!**

Jeg roper med siste pust av min stemme:

Du har ikke lov til å gå der og glemme!

Her er lenken til hele diktet. Det er verdt å lese!

Nordahl Grieg fikk det til, han også. Her er hans praktiske råd til ungdommen;

Kringsatt av fiender, gå
inn i din tid!
Under en blodig storm –
vi dig til strid!
Kanskje du spør i angst,
udekket, åpen:
hvad skal jeg kjempe med,
hvad er mitt våpen?

Her er ditt vern mot vold,
her er ditt sverd:
troen på livet vårt,
menneskets verd.
For all vår fremtids skyld,
søk det og dyrk det,
dø om du må – men:
øk det og styrk det!

VEIEN FREM

SEPTEMBER
1936

REDIGERT AV NORDAHL GRIEG

1. ÅRGANG
NR 6

TIL UNGDOMMEN!

Kringsatt av fiender, gå
inn i din tid!
Under en blodig storm —
vi dig til strid!
Kanskje du spør i angst,
udekket, åpen:
hvad skal jeg kjempe med,
hvad er mitt våpen?

Her er ditt vern mot vold,
her er ditt sverd:
troen på livet vårt,
menneskets verd.
For all vår fremtids skyld,
søk det og dyrk det,
dø om du må — men:
øk det og styrk det!

Stilt går granatenes
glidende bånd.
Stans deres drift mot død,
stans dem med ånd!
Krig er forakt for liv.
Fred er å skape.
Kast dine krefter inn:
døden skal tape!

Elsk — og berik med drøm —
alt stort som var!
Gå mot det ukjente,
fravrist det svar .

Ubygde kraftverker,
ukjente stjerner —
skap dem, med skånet livs
dristige hjerner!

Edelt er mennesket,
jorden er rik!
Finnes her nød og sult,
skyldes det svik.
Knus det! I livets navn
skal urett falle.
Solskinn og brød og ånd
eies av alle.

Da synker våpnene
maktesløst ned!
Skaper vi menskeverd,
skaper vi fred.
Den som med høire arm
bærer en byrde,
dyr og umistelig,
kan ikke myrde.

Dette er løftet vårt
fra bror til bror:
vi vil bli gode mot
menneskes jord.
Vi vil ta vare på
skjønnheten, varmen —
som om vi bar et barn
varsomt på armen!

Nordahl Grieg.

For meg som nå er gammel, gjelder det å våge å minne om disse ordene, og våge å ta dem opp.
For jeg vil si med Pippilotta Viktualia Rullgardina Krusmynta Efraimdotter Langstrump:

«Den som er veldig sterk, må være veldig snill»